

Sławomir Maciejewski

Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie

ZASADA SOLIDARNOŚCI MIĘDZY POKOLENIAMI W REPARTYCYJNYCH SYSTEMACH EMERYTALNYCH W DOBIE PRZEMIAN SPOŁECZNYCH

Wprowadzenie

Zabezpieczenie środków na okres po zaprzestaniu działalności zarobkowej stanowi wyzwanie na nadchodzące lata. Zrozumienie istoty dokonywanych reform, jakim podlega i będzie podlegał system emerytalny nie jest możliwe bez rozważań w szerszym kontekście eksplanacyjnym, uwzględniającym wpływ wielorakich czynników. Za oś rozważań przyjęto zasadę solidarności w systemie emerytalnym finansowanym metodą repartycji. Oczywiście solidarność jako socjalna zasada prawna stanowi swego rodzaju wskazanie interpretacyjne dla wykładni przepisów prawa. W szczególności po to, by wybierać takie rozwiązania prawne, które będą czyniły zadość zasadzie sprawiedliwości społecznej. Oznacza to jednak również, że przy kształtowaniu gwarancji ochronnych dla obywateli, ustawodawca musi uwzględnić wynikający z zasady solidarności postulat zachowania słuszných i sprawiedliwych proporcji pomiędzy wysokością świadczenia a rozmiarami wysługi lub zasługi w ramach systemu. Celem niniejszego opracowania jest próba zdefiniowania, czym jest solidarność między pokoleniami w repartycyjnych systemach emerytalnych oraz wskazanie obszarów, które powinny zostać zdefiniowane na nowo, jak również przedstawienie zagrożeń powodujących erozję systemu.

Przesłanki empiryczne zainteresowania tematyką zasady solidarności w systemach emerytalnych znajdują dwojakie uzasadnienie. Po pierwsze, systemy emerytalne są głównym źródłem dochodu osób z wynagrodzeniami średnimi i niskimi, co implikuje społeczną pozycję człowieka odpowiadającą jego godno-

ści. Po wtóre, wraz z rozwojem społeczności międzynarodowej, nastąpiła dalsza ewolucja systemu środków prawnych związana z potrzebą zapewnienia określonego poziomu prawnego gwarancji praw podstawowych wobec nowych oczekiwań społecznych w dziedzinie solidarności, bezpieczeństwa socjalnego i równości rozumianej jako „(...) system środków potrzebnych do korzystania z praw podstawowych przy zachowaniu przez człowieka własnej tożsamości”¹.

1. Solidarność jako prawo i obowiązek uczestników systemów emerytalnych

Solidarność między pokoleniami jest związana z obowiązującą w repartycyjnych systemach emerytalnych umową między nimi. Biorąc pod uwagę, że realizacja prawa do emerytury odbywa się w dłuższej przestrzeni czasowej, a świadczenia w systemie repartycyjnym są finansowane przez pokolenie aktywne zawodowo, termin „pokolenie” należy oceniać przez pryzmat zasady *pacta sunt servanda*. W tym kontekście obowiązywanie umowy między pokoleniami zostało użyte dla określenia obowiązku opłacania składek w czasie aktywności zawodowej, by móc skorzystać z prawa do pobierania świadczenia po zaprzestaniu zatrudnienia. Taka konstrukcja systemów emerytalnych opartych na zasadzie repartycji wskazuje na bezpośrednią relację pomiędzy płacącymi składkę a pobierającymi świadczenia. Konstytucja jako umowa społeczna ma być gwarantem, że porozumienie repartycyjnego finansowania świadczeń zawarte między pokoleniami nie ulegnie w pewnym czasie delegalizacji. Jest to o tyle ważne, że solidarność między pokoleniami jest związana z redystrybucyjną funkcją państwa, co z kolei implikuje uwzględnienie interesów wszystkich obywateli w sytuacji konieczności podziału dóbr i narzucania obciążeń publicznoprawnych.

Solidarność między pokoleniami będzie oznaczać zgodność w postępowaniu i dążeniach oraz wzajemne wspieranie ogółu ludności, czyli pokolenia starszego i pokolenia młodszego poprzez wzajemne prawa i obowiązki do wypełniania ich ról społecznych. Warto w tym miejscu zacytować J. Tischnera, który konstatuje, że „(...) solidarność nie jest przeciw, lecz zawsze za”² i zauważa, iż „(...) istnieje dziś rodzaj polityki, który od początku do końca odwołuje się do konsumpcji. (...) Co się stanie z młodym pokoleniem, gdy mu się wmówi, że jego celem jest: brać?”³. Solidarność między pokoleniami należy rozumieć nie tylko jako prawo, ale i obowiązek.

¹ P. Policastro: *Prawa podstawowe w demokratycznych transformacjach ustrojowych*. Wydawnictwo KUL, Lublin 2002, s. 417.

² J. Tischner: *Etyka solidarności oraz Homo sovieticus*. Znak, Kraków 2005, s. 270.

³ *Ibid.*, s. 271.

Można zatem dostrzec relację między wolnością i solidarnością. Tak nałożony obowiązek publiczny powinien służyć rozwojowi osoby ludzkiej, a nie ograniczać w sposób istotny i nadmierny jego prawa do wolności. Jednocześnie ma każdemu człowiekowi umożliwić korzystanie ze środków własnej pracy oraz z drugiej strony być gwarancją, że nie zostanie on pozbawiony środków do prowadzenia godnego życia w okresie starości. W danym ustroju prawnym oznacza to dla człowieka zabezpieczenie możliwości uzyskania tych środków, które są niezbędne do godnego życia.

Warto również postawić pytanie, w jaki sposób można dokonać równowagi pomiędzy konstytucyjnymi zadaniami publicznymi w zakresie prawa do emerytury a zasadą odpowiedzialności indywidualnej za siebie i za całe społeczeństwo? Biorąc pod uwagę te dwie płaszczyzny, można dostrzec, że z jednej strony solidarność między pokoleniami wiąże się z **obowiązkiem** nałożonym na człowieka aktywnego zawodowo. Z drugiej zaś strony odnosi się do **prawa** człowieka po okresie aktywności zawodowej do skorzystania z uprawnienia zagwarantowanego przez państwo. Implikuje to, że problematyka prawa emerytalnego jest związana z zachowaniem równowagi pomiędzy dzisiejszymi obowiązkami a przyszłymi prawami. Owa relacja musi być ukierunkowana na społeczne wyważenie dzisiejszych indywidualnych obowiązków osób aktywnych zawodowo ku publicznemu systemowi ubezpieczeń społecznych, które ma za zadanie redystrybucję środków na świadczenia. Zasada solidarności między pokoleniami jest zatem spójna z koncepcjami praw człowieka, podkreślającymi znaczenie osoby ludzkiej. P. Policastro dostrzega, że „(...) jest to wartość służąca realizacji autonomii człowieka wyrażająca się w wolności osobistej, równości i bezpieczeństwie”⁴. G. Peces Barba zauważa z kolei, że cele społeczeństwa są realizowane w przestrzeni czasowej. Należy zatem uwzględnić, że solidarność nie ma charakteru jednorazowego, połączonego w jednorazowe działanie na rzecz innych osób, ale jest związana z organizacją zachowań na przestrzeni czasu. Przedmiotowe zachowania właściwie zorganizowane są ukierunkowane na rzecz dobra wspólnego⁵, które jest fundamentem życia społecznego. Jak podkreślił L. Duguit u podstaw życia społecznego leży obiektywna norma społeczności, która nakazuje wszystkim przestrzeganie zasad solidarności. Państwo nie ma socjalnej władzy nad obywatelami, lecz podlega normom mającym uzasadnienie w idei solidarności. Duguit uważał, iż prawo jest funkcją społeczną, by w interesie państwa wszyscy mogli wypełniać wobec niego obowiązki społeczne. W swej kon-

⁴ P. Policastro: Op cit., s. 425.

⁵ G. Peces Barba: *Teoria dei diritti fondamentali*. Giuffrè, Milano 1993, s. 252.

cepcji przyjmował dwie podstawowe tezy: po pierwsze człowiek jest istotą społeczną, a po wtóre zjawiska społeczne przenika świadomość zbiorowa będąca wynikiem indywidualnej świadomości jednostek. To w przekonaniu Duguita uzasadnia istnienie normy nakazującej człowiekowi żyć w społeczeństwie solidarnie z innymi ludźmi⁶.

2. Zasada solidarności w systemach emerytalnych

U podstaw idei ubezpieczeń emerytalnych leży idea solidarności społecznej, wyrażająca się tworzeniem wspólnych zasobów potrzebnych dla zabezpieczenia środków utrzymania na wypadek starości. Idea ta jest zatem jedną z kluczowych zasad prawa emerytalnego, która łączy zasadę solidarnego tworzenia funduszy społecznych na pokrycie utraty dochodów z zasadą solidarności w przyznawaniu świadczeń. Implikując powyższe, zasada solidarności dotyczy redystrybucji w ramach systemu, a więc tych, którzy wcześniej jako pracujący wnieśli do niego składkę.

Dochodzi wobec tego do rozłożenia ryzyka socjalnego z jednostki na ogół uczestników, tj. składkę płacą wszyscy, a świadczenie otrzymuje osoba, która utraciła zdolność zarobkowania po ziszczeniu się przesłanek do jego nabycia. W początkowym okresie solidarność ubezpieczenia społecznego wykorzystywała konstrukcje ubezpieczeń wzajemnych, co odzwierciedla bismarckowski model ubezpieczeń społecznych, w których zostały utworzone odrębne, samofinansujące się ubezpieczalnie dla poszczególnych branży, czy grup zawodowych. Dopiero w ramach tychże ubezpieczalni zachodziła redystrybucja środków finansowych od osób aktywnych zawodowo do tych, które utraciły zdolność zarobkowania. Tak rozumiana solidarność oznacza zastąpienie przezorności indywidualnej przezornością grupową. Elementem determinującym model solidarności jest przymus uczestnictwa w nim tych, którzy wchodzili do systemu, czyli podejmowali pracę zarobkową.

Reasumując powyższe, solidarność między pokoleniami jest zasadą legitymizującą repartycyjny sposób finansowania świadczeń. Jest to zatem model, w którym świadczenia są finansowane z bieżących składek przez pokolenie aktywne zawodowo. Zasada solidarności społecznej jest z założenia pojęciem nie-dookreślonym, co sprawia, że można poszukiwać nowych sposobów jej realizacji w dziedzinie ubezpieczenia emerytalnego.

---

⁶ L. Carlo: *Solidaryzm, jego zasady, dzieje i zastosowania*. Lwów 1931, s. 79.

3. Repartycja świadczeń emerytalnych

Dla systemów emerytalnych atrybutem determinującym jest sposób ich finansowania. Społeczny system ubezpieczenia emerytalnego opiera się na solidarności w rozdzielaniu świadczeń ze wspólnych zasobów. Społeczne systemy emerytalne dokonują podziału między generacjami ze względu na stosowanie repartycji bieżących dochodów ze składek. W ubezpieczeniowym systemie repartycyjnym następuje zamiana ról w czasie pomiędzy uczestnikami tego systemu.

W momencie podjęcia pracy zarobkowej, czyli wejścia do systemu, uczestnik jest podmiotem, który tylko i wyłącznie wnosi do systemu. Jest obciążony składką, ale dzięki temu nabywa prawa ubezpieczeniowe. Po nabyciu tych praw i spełnieniu przesłanek do nabycia świadczenia staje się z kolei podmiotem, który korzysta z funduszy. Międzypokoleniowa cecha rozdziału środków wiąże się z dość pokaźną różnicą w czasie pomiędzy zastosowaniem przymusu opłacania składki a realizacją obietnicy wypłacenia świadczenia. Przymus taki nakłada bowiem ustawodawca i składa obietnicę wypłaty przyszłego świadczenia nie we własnym imieniu, lecz na rachunek tych, którzy dopiero w przyszłości będą uczestnikami tego systemu. W systemie repartycyjnym fundusz jest tworzony ze składek, a więc finansowany z dochodów z pracy aktualnie zatrudnionych i jednocześnie będący ich wkładem do systemu. Funkcją emerytur jest zatem rozdział środków w czasie, gdyż wnosząc składkę, podmiot konsumuje dzisiaj mniej niż produkuje, w celu zapewnienia sobie konsumpcji po zaprzestaniu pracy zarobkowej.

Jednocześnie należy wskazać, że składki pokolenia młodszego są podstawą nabywania uprawnień emerytalnych, które w przyszłości będą realizowane w postaci emerytur wypłacanych z funduszu powstającego ze składek kolejnego pokolenia. System repartycyjny kształtuje prawo do partycypacji w przyszłej konsumpcji poprzez oszczędzanie części wynagrodzenia, które można wymienić na dobra produkowane przez przyszłe pokolenie lub poprzez uzyskanie obietnicy otrzymania po przejściu na emeryturę części dóbr produkowanych przez przyszłe pokolenie. Prawo do partycypacji w przyszłej produkcji wynika zatem z międzypokoleniowego podziału dokonywanego się w ramach wspólnoty ubezpieczonych. Uwidacznia się więc uzależnienie świadczeniobiorców od przyszłych pokoleń, ponieważ system opiera się na roszczeniach wobec przyszłego pokolenia.

System repartycyjny jest zależny od stosunku liczby pracujących do liczby emerytów. Zależność od czynnika demograficznego jest zatem w istocie rzeczą główną determinantą tego systemu. Starzenie się społeczeństwa musi oznaczać przesunięcie części wytworzonego dochodu na rzecz emerytów kosztem aktyw-

nych zawodowo⁷. Systemy emerytalne dokonują podziału między pokoleniami zarówno w czasie, jak i na bieżąco, co uwidacznia się w zależności poziomu dochodu narodowego, a nie od wkładu do systemu. System emerytalny stał się tym samym główną instytucją fiskalnej redystrybucji dochodów pomiędzy pokoleniami.

4. Kierunki zmian i zagrożenia systemu repartycyjnego

Prowadząc rozważania dotyczące zasady solidarności między pokoleniami w repartycyjnych systemach emerytalnych, należy podjąć próbę wskazania kierunków zmian, które powinny warunkować politykę emerytalną w przyszłości. Jednocześnie należy określić główne zagrożenia, które dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania tego systemu powinny być dostrzegane z pewnym wyprzedzeniem.

W pierwszej kolejności trzeba wskazać na wiek emerytalny jako determinantę dokonywanych reform, co zresztą w ostatnim czasie zdominowało dyskusję o systemie emerytalnym. Jednakże okres pozostawania na rynku pracy powinien być z jednej strony wspomagany stwarzaniem zachęt do pozostawania na nim poprzez np. korzystniejsze sposoby naliczania świadczenia za okresy „po uzyskaniu wieku emerytalnego”, czy poprzez nowoczesne systemy doksztalcania i reorientacji zawodowej. Z drugiej strony należy zastosować ostrzejsze kryteria przechodzenia na emeryturę i likwidację przywilejów emerytalnych dla tak wielu grup zawodowych.

Kolejnym dezyderatem jest wprowadzenie jednolitego, powszechnego systemu emerytalnego bez przywilejów korporacyjnych i segmentacji emerytur na: ZUS, KRUS, osoby prowadzące działalność gospodarczą, służby mundurowe, sędziów i prokuratorów oraz pracowników (dalsze podziały na: górników, nauczycieli itd.). Jednolitość systemu powinna wyrażać się tym, że wszystkie osoby uzyskujące wynagrodzenia z pracy powinny być w jednym systemie, w którym od wynagrodzenia odprowadzana byłaby składka, bez konieczności finansowania emerytur z budżetu państwa dla niektórych grup zawodowych.

Następny postulat dotyczy ożywienia dodatkowego oszczędzania na przyszłą emeryturę poprzez wprowadzenie zachęt w PIT i CIT dla pracowników i pracodawców, którzy zdecydowali się przystąpić do zakładowych lub indywidualnych programów emerytalnych. Należy zadbać, by świadczenia wypłacane w przyszłości były bardziej zdywersyfikowane. Pobieranie emerytury z kilku źródeł nie tylko będzie obciążeniem systemu emerytalnego, ale przede wszyst-

---

⁷ B. Sosenko: *Wprowadzenie do teorii systemów zabezpieczenia emerytalno-rentowego*. Mała Poligrafia WSD Redemptorystów, Kraków, Tuchów 2002, s. 43.

kim chroniłoby emerytów przed zepchnięciem tej grupy do klienteli pomocy społecznej. Jest to o tyle ważne, gdyż w Polsce obecnie praktycznie nie istnieją zakładowe systemy emerytalne, a tzw. trzeci filar jest dostępny dla niewielkiej grupy osób.

Kolejny postulat odnosi się do wymienności i zastępowalności pokoleń. Kluczowym czynnikiem dla systemów repartycyjnych jest demografia. W chwili obecnej demografia stała się jednocześnie wyzwaniem i zagrożeniem dla repartycyjnego systemu emerytalnego. Warto byłoby się zatem zastanowić nad wprowadzeniem „kredytu emerytalnego” w zależności od ilości wychowywanych dzieci (system taki funkcjonuje np. w Niemczech⁸). Na koncie ubezpieczonego zapisywałoby się określone składki ze względu na posiadane potomstwo, które w systemie repartycyjnym jest „wkładem emerytalnym”, gdyż w przyszłości będzie płatnikiem składek. Dalsze zachowanie ujemnych trendów demograficznych będzie skutkować albo obniżaniem świadczeń, albo podnoszeniem składek. Jedno i drugie rozwiązanie jest niekorzystne. Z jednej strony obniżenie świadczeń spowoduje, że duża część emerytów stanie się klientami pomocy społecznej, która jest finansowana ze środków publicznych. Z drugiej strony podnoszenie składek spowoduje ucieczkę do tzw. szarej strefy.

Zagrożeniem dla systemu repartycyjnego jest dysproporcja pomiędzy płatnikami składek a beneficjentami świadczeń. Migracja zarobkowa spowodowała, że wielu potencjalnych płatników składek znalazło zatrudnienie za granicą⁹. Oczywiście osoby te nabędą emeryturę zgodnie z Rozporządzeniem WE¹⁰, ale w systemach repartycyjnych najistotniejszą rzeczą są wpływy bieżące, dzięki którym są finansowane wypłaty świadczeń. Jeżeli ubytek składek Polaków zatrudnionych za granicą zostanie zsumowany z 7,3% składek przekazywanych do OFE (od 1999 r. do 2011 r.) widać ogromny odpływ funduszy na finansowanie świadczeń po wprowadzeniu reformy emerytalnej.

Kolejne pytania można postawić w związku z ustawą, która pomniejszyła wysokość składki przekazywanej do OFE¹¹, a w konsekwencji będzie skutkować niższymi świadczeniami z tego filaru. Dokonana zmiana rodzi dalsze pytanie: jeże-

⁸ Opłacającemu składki przysługuje dopłata na dziecko (od 2008 r.) – 185 €, szerzej na ten temat. Z. Czajka: *Systemy emerytalne w Niemczech i Wielkiej Brytanii wobec nowych wyzwań*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003, s. 156-157; M. Zukowski: *Reformy emerytalne w Europie*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2006, s. 127.

⁹ Według GUS na początku 2012 r. poza granicami kraju przebywało ok. 1,1 mln Polaków – http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/PUBL_lu_wyniki_wstepne_NSP_2011.pdf [14.04.2012].

¹⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29.04.2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Dz.U. L 200 z 07.06.2004, s. 1- 116.

¹¹ Obecnie 2,3% (docelowo od 2017 r. do 3,5%), z poprzednio 7,3%.

li utrzyma się kryzys finansów publicznych oraz zbliżanie się długu publicznego w okolicach poziomu 55% PKB lub przekroczenie stanie się realne, czy w imię ratowania finansów publicznych OFE nie zostanie przejęte przez system publiczny. Ustawa z 25.03.2011 r.¹² wprowadza podział składki przekazywanej do ZUS na dotychczasową część stałą w systemie repartycyjnym – 12,22% oraz wprowadza subkonto „inwestycyjne”¹³ z możliwością dziedziczenia. W ocenie autora poddaje to pod wątpliwość zasadność wprowadzenia reformy w 1999 r. Skoro jedna instytucja (ZUS) jest zdolna do prowadzenia kont ubezpieczonych i obsługi całego systemu, po co podwyższać koszty systemu funkcjonowaniem OFE? Może zatem obniżki składki nie traktować jako modelu docelowego, tylko zastanowić się nad przekształceniem obowiązkowego OFE w model fakultatywny, a obowiązkowe ubezpieczenie emerytalne pozostawić w gestii jednej instytucji?

Na pewno te pytania, jak i wiele innych dotyczących reformy emerytalnej pozostają otwarte, a odpowiedź zostanie udzielona w ciągu najbliższych lat. Biorąc pod uwagę, że reforma emerytalna z 1999 r. jest procesem niedokończonym i podlega ciągłej weryfikacji, utrzymanie zastanego stanu dla kolejnych pokoleń będzie stanowiło wyzwanie na nadchodzące lata.

Podsumowanie

Celem niniejszego opracowania była próba zdefiniowania, czym jest solidarność między pokoleniami w repartycyjnych systemach emerytalnych oraz wskazanie obszarów, które powinny zostać zdefiniowane na nowo ze względu na zagrożenia dla prawidłowego funkcjonowania systemu. W świetle powyższych rozważań można przyjąć, że solidarność między pokoleniami w repartycyjnych systemach emerytalnych została użyta jako **obowiązek** opłacania składek w okresie aktywności zawodowej, by w konsekwencji nabyć **prawo** do świadczenia po jej zakończeniu. Jest to zatem umowa między pokoleniami ukazująca wzajemną korelację pokoleń. Solidarność między pokoleniami jest to także sprawiedliwy pozbawiony dyskryminacji dostęp do praw człowieka oraz wolność dążenia każdej jednostki do osobistego rozwoju i godnego życia na każdym jego etapie. Odpowiedź na kwestie zawarte w drugiej części postawio-

¹² Ustawa o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych z dnia 25.03.2011 r. Dz.U. 2011 r., nr 75, poz. 398.

¹³ Termin „inwestycyjne” zostało celowo użyte w cudzysłowie, gdyż będzie inaczej waloryzowane niż w pierwszym segmencie. Ta część składki zostanie umieszczona w ZUS na specjalnym indywidualnym subkoncie. Środki te będą waloryzowane zgodnie z art. 40a-f cytowanej ustawy.

nego celu stanowią punkt wyjścia do dyskusji w przedmiocie poszukiwania prawnych instrumentów prawidłowego funkcjonowania systemu emerytalnego na obecnym etapie rozwoju państwa, jak i w perspektywie niekorzystnych zjawisk demograficznych.

Reasumując powyższe, współczesny system emerytalny funkcjonujący w Polsce jest oparty na szeroko rozumianej solidarności między pokoleniami. Biorąc pod uwagę obowiązujący repartycyjny charakter finansowania świadczeń, można stwierdzić, że solidarność między pokoleniami w polskim systemie emerytalnym będzie nadal zajmowała kluczowe miejsce oraz będzie uzasadnieniem dla wprowadzanych zmian. Ważnym jest, by zmiany te zapewniały bezpieczeństwo prawne pod względem intertemporalnym.

Literatura

Carlo L.: *Solidaryzm, jego zasady, dzieje i zastosowania*. Lwów 1931.

Czajka Z.: *Systemy emerytalne w Niemczech i Wielkiej Brytanii wobec nowych wyzwań*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003.

http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_lu_wyniki_wstepne_NSP_2011.pdf
[14.04.2012].

Peces Barba G.: *Teoria dei diritti fondamentali*. Giuffrè, Milano 1993.

Policastro P.: *Prawa podstawowe w demokratycznych transformacjach ustrojowych*. Wydawnictwo KUL, Lublin 2002.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29.04.2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Dz.U. L 200 z 07.06.2004.

Sosenko B.: *Wprowadzenie do teorii systemów zabezpieczenia emerytalno-rentowego*. Mała Poligrafia WSD Redemptorystów, Kraków, Tuchów 2002.

Tischner J.: *Etyka solidarności oraz Homo sovieticus*. Znak, Kraków 2005.

Ustawa o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych z dnia 25.03.2011 r. Dz.U. 2011 r., nr 75, poz. 398.

Żukowski M.: *Reformy emerytalne w Europie*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2006.

THE PRINCIPLE OF SOLIDARITY BETWEEN GENERATION IN PAYG PENSIONS SYSTEMS IN TIME OF SOCIAL TRANSFORMATION

Summary

The subject of this article is an extremely important and relevant issue since financing of benefits in the majority of pension schemes is based on the solidarity between generations. Of special significance is the fact, that the current pension benefits are financed from the current pension fund. Changes of social lives should realize principles of stability and certitude of legal orders. Particularly, it concerns the pension system, procurement has lasting character in which for pension law. Finally, it should be emphasized that the pension systems play a significant role in life of an every person. First of all, they not only provide and guarantee the financial sources to someone who is retired but also protect the dignity of a man of an advanced age. The immutability and stability of the social security law is very important. Everyone who undertakes any work shall know in advance when and on what principles they can retire.